

De Oude Ley

Jaargang 40
2018 nr. 3

KNNV
vereniging
voor veldbiologie
afdeling Tilburg

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Redactie : Rob Vereijken, Alie Stofberg en Theo Peeters.

Opmaak : Berry Staps.

Omslag : Foto Bart Horvers, Vormgeving Joost Horvers

Redactieadres: Pironstraat 7, 5041 GJ Tilburg, rob.vereijken@planet.nl

Tekst het liefst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.

ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 250 exemplaren.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel

Veldhovenring 27

5041 BA Tilburg

013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl

Penningmeester: Huub Claessen

Postbus 169

5050 AD Goirle

06 – 24633736 | penningmeester@tilburg.knnv.nl

Excursies: Stella Wesel

Gluckstraat 41

5011 VE Tilburg

06 – 27055446 | swesel287@gmail.com

Bestuurslid: Frans van den Heuvel

Atjehstraat 3

5014 BK Tilburg

06 – 17865364 | f.g.vdnheuvel@uvt.nl

Coördinatoren van commissies en website

Excursiecommissie Stella Wesel

Cursuscommissie KNNV/IVN Marie-Cécile van de Wiel

Digitale media Marlieke van Woerkom

Website www.knnv.nl/tilburg

Facebook <https://www.facebook.com/KNNVTilburg/>

Twitter <https://twitter.com/knnvtilburg>

Coördinatoren van de werkgroepen:

Dongevallei:	Guido Stooker 06 – 12215643 gstooker@live.nl
Foto's:	Marcelle Leoné 013 – 4557220 leone@home.nl
Geologie:	Hans Zaaier 0411 – 623014 hzaaijer@kpnplanet.nl
Insecten:	Theo Peeters 013 – 4560116 ptheo@xs4all.nl
Kaaistoep:	Jaap van Kemenade 06 – 53941104 jaap.van.kemenade@twm.nl
Mossen:	Maarten Mandos 013 – 5050930 mmandos@xs4all.nl
Paddenstoelen en korstmossen:	José Langens 06 – 27042960 jmlangens@gmail.com
Plaggen:	Berry Staps 013 – 5347070 plaggroep-knnv-tilburg@hotmail.nl
Planten:	Loes van Gorp 013 – 5423672 loesvangorp@gmail.com
Stadsnatuur:	Rob Vereijken 013 – 5438841 rob.vereeijken@planet.nl
Vogels:	Ben Akkermans 013 – 5362107 b.a.r.akkermans@planet.nl
Zoogdieren:	Erik Korsten 013 – 5440376 erikkorsten@gmail.com

Contributie:

Gewone leden	: € 30,00
Huisgenootleden	: € 12,50
Jongeren tot 25 jaar	: € 15,00
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 12,50
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

Ledenadministratie:

Marie-Cécile van de Wiel
Veldhovenring 27, 5041 BA Tilburg
013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl
Rekeningnummer van de afdeling:
NL03 TRIO 0390 2533 91 t.n.v. KNNV-afd. Tilburg
Opzegging van het lidmaatschap vóór 1 november bij de secretaris.

De Oude Ley 2018, nr. 3

KNNV-nieuws	2
Agenda	5
Het Noorderbos en de vogels	11
Hondspeterselie. Een giftige schermbloem	15
Vleermuis013 zoekt nieuwe vleermuisvrijwilligers	18
Museumnieuws	20
Witte gij ut?	22
IVN-wandelingen	24

AVG

Op 25 mei is de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) in werking getreden: Europese wetgeving die er voor moet zorgen dat persoonsgegevens goed en veilig worden beheerd en niet voor commerciële doeleinden worden misbruikt. De enige persoonsgegevens die de afdeling van de leden heeft, zijn verzameld in een Excel-bestand. Hierin zijn opgenomen de gegevens die u als lid bij de aanmelding zelf hebt verstrekt: naam, voornaam, achternaam, adres, postcode + woonplaats, @-adres, geboortedatum, telefoonnummer, datum van aanmelding, belangstelling en lidmaatschapsnummer. De gegevens worden gebruikt voor de verzending van de Oude Ley en het bijhouden van de ledenlijst. De ledenlijst wordt doorgezonden naar de bestuursleden en de coördinatoren van de werkgroepen.

Het Landelijk Bureau gebruikt de gegevens voor de verzending van het tijdschrift Natura. Daarom is met het Landelijk Bureau een wederzijdse gebruikersovereenkomst afgesloten om voor genoemd doel deze gegevens te gebruiken. Een soortgelijke constructie zal worden toegepast voor het verzenden van reminders voor excursies. De afdeling verstrekt dus geen gegevens aan derden. Ze worden alleen gebruikt voor KNNV-gerelateerde activiteiten: reminders voor excursies, digitale verzending Oude Ley en specifieke berichten voor leden. De @-adressen, die hiervoor worden gebruikt, worden in de bcc geplaatst. Mocht u niettemin privégegevens van uzelf uit het bestand willen laten verwijderen, meld dat dan via [✉ secretaris@tilburg.knnv.nl](mailto:secretaris@tilburg.knnv.nl)

Fietstocht 16 september

De jubileumbijeenkomst van 1 oktober vorig jaar is zo in de smaak bij de leden gevallen, dat het wachten was op een vervolg. Op zondag 16 september wordt een speciale fietstocht voor de leden georganiseerd. De dag heeft dezelfde doel: inspanning en ontspanning in een gezellige ambiance. De fietstocht vertrekt vanaf Natuurmuseum Brabant en meer informatie kun je in de KNNV-agenda in deze Oude Ley vinden. Het programma + aanmeldformulier is vanaf 1 augustus beschikbaar op onze website.

Wetenschappelijke mededelingen

Vóór de uitgave van de veldgidsen, gaf de KNNV-uitgeverij zogenaamde Wetenschappelijke Mededelingen uit. Vaak ging dit over één onderwerp of soortgroep met de daarbij behorende determinatietabellen. Reuze handig voor KNNV-ers die hun kennis willen vergroten. Door diverse schenkingen aan Natuurmuseum Brabant zijn er veel dubbele exemplaren van deze uitgaven. Deze mogen meegegeven worden aan belangstellenden. Misschien zit er iets voor u bij. De beschikbare lijst is verkrijgbaar door een mailtje naar [✉ secretaris@tilburg.knnv.nl](mailto:secretaris@tilburg.knnv.nl) te sturen. U krijgt dan een Excel-bestand toegestuurd.

Frans van den Heuvel

Frans van den Heuvel stelt zichzelf voor. Na een snuffelstage van een jaar, bestaande uit het al bijwonen van de bestuursvergaderingen, het mee-organiseren van het lustrum en het deelnemen aan de Terschellingweek (met enthousiaste KNNVers)

ben ik tijdens de ALV van 30 januari jl. officieel toegetreten tot het bestuur.

Het afgelopen jaar ben ik behoorlijk onder de indruk geraakt van de vele activiteiten die door de KNNV afdeling Tilburg worden georganiseerd en ik wil graag een steentje bijdragen aan het voortbestaan daarvan. Die bijdrage ligt overigens zeker niet op het inhoudelijke vlak, want daarvoor is mijn natuurkennis veel te beperkt. Het zal wat dat betreft helaas blijven bij enthousiast, dat wel, consumeren. Maar als econoom met een 40jarig dienstverband bij de UvT achter de rug en als voormalig bestuurslid van allerlei verenigingen van zeer uiteenlopend pluimage moet het wel lukken om op organisatorisch en strategisch vlak een wezenlijke bijdrage te gaan leveren.

Toegevoegd: foto van mijzelf genomen op 17 februari in eigen achtertuin in de Tilburgse binnenstad (Atjehstraat 3).

Frans van den Heuvel (foto Thérèse van den Heuvel)

**Excursies
Paddenstoelen
werkgroep**

Ook dit jaar heeft de paddenstoelen- en korstmossenwerkgroep weer een gevarieerd excursieprogramma samengesteld met meer dan 25 excursies naar gebieden van uiteenlopende aard. De meeste daarvan liggen in Midden-Brabant rondom Tilburg, twee in de Belgische Kempen en een keer gaan we naar het kalkrijke Zuid-Limburg. Extra aandacht is er dit jaar voor de Kaaistoep in verband met het 25-jarig jubileum van het natuuronderzoek in dit gebied. Eén inventarisatieronde van de werkgroep heeft er al plaatsgevonden in april en dat heeft een mooie vondstenlijst van ruim 30 soorten opgeleverd. Naast de excursies van de werkgroep bevat het programma twee excursies voor alle KNNV-leden en een openbare wandeling die traditioneel in de Oude Warande in Tilburg plaats gaat vinden. Het volledige programma van de werkgroep staat op de website van KNNV afdeling Tilburg. Wil je graag aan een excursie deelnemen, dan ben je altijd welkom. Neem dan even contact op met José Langens (06-27042960) of Ger Bogaers (013-4635051). Het is ook mogelijk je in te schrijven op de mailinglijst. Je krijgt dan automatisch een e-mail met het vertrekpunt en de tijden van de op handen zijnde excursies. Door weersomstandigheden kunnen excursies namelijk afgelast of gewijzigd worden. Met je aanmelding of inschrijving op de mailinglijst weet je zeker dat je over de juiste gegevens beschikt.

Krulhaar kelkzwam (foto Irma Biemans)

Datum	Onderwerp
8 juli	Excursie De Brand
13 juli	Vrijdagwandeling Goudsbergven
21 juli	Nieuwe natuur in de Hemelrijkse Waard
10 augustus	Vrijdagwandeling Landschotse Heide
19 augustus	Ravelse Gewestbossen en Kijkverdriet
1 september	Wandeling door de Lentse Waard
14 september	Vrijdagwandeling Leemspuiten en Turkaa
16 september	Fietstocht ten zuiden van Tilburg
12 oktober	Paddenstoelenwandeling Ooijevaarsnest en Halve Maan
13 oktober	Excursie Landgoed Gorp en Roover
20 oktober	Excursie naar de Oostwaard (Biesbosch)

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies en -avonden zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wilt u deelnemen maar bent u geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013 - 5436541). De vertrekpunten naar de excursieterreinen zijn in de buurt van de betreffende uitvalswegen uit Tilburg. Er is voldoende parkeergelegenheid voor auto of fiets, zodat we met een minimum aantal auto's verder rijden naar het excursiedoel. Voor de autoritten adviseren wij een onkostenvergoeding van € 0,20 per kilometer. Dit evenredig verdeeld over het aantal meerrijders. En neem bijvoorbeeld voor de heen- en terugreis altijd een paar droge schoenen mee, zodat de chauffeur van de auto niet met een vervuild auto interieur blijft zitten na de rit. Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loep en bij langere excursies eten en drinken. Bij een aantal excursies is aanmelden vooraf noodzakelijk. Soms in verband met vervoer of voor een afspraak met een terreinbeheerder of een andere reden. Doe dit dan ook, tijdig, voor de vermelde datum, zodat de excursieleider hiermee ook tijdig is geïnformeerd. Bij extreem slecht weer kan de excursieleid(st)er besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bel bij twijfel de excursieleid(st)er. Ook voor nadere informatie kunt u bij hem/haar terecht. Alle andere activiteiten zijn voor iedereen toegankelijk. Heeft u wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of andere ideeën, laat het ons a.u.b. weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op een van onze excursies.

8 juli Zondag

Onderwerp	Excursie De Brand
Tijd	9.00 - 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk / Doornbossestraat, Tilburg.
Contact	In verband met vervoer opgeven bij Stella Wesel (☎ 06-27055446 of ✉ swesel287@gmail.com).
Omschrijving	Samen met Rianne van Laarhoven en mensen van de natuurwacht Bommelerwaard gaan wij nog eens in de zomer kijken hoe ver de nieuwe plannen in De Brand zijn uitgevoerd. De plannen om de waterhuishouding in dit natuurgebied aan te passen ter bevordering van nattere natuur kennen al een looptijd van bijna 20 jaar. De afgelopen jaren is er vanuit het rijk geld beschikbaar gesteld om de plannen nu echt tot uitvoering te brengen. In hoofdlijn bestaat het plan uit het wijzigen van de afvoer van de Zandleij. De Zandleij gaat alleen nog lokaal water afvoeren en wordt hiervoor op enkele plaatsen versmald. Om de doorstroming van de Zandkantse Leij optimaal te maken, worden er op diverse plaatsen duikers vervangen door bruggen en worden er nieuwe automatische stuwen gebouwd die het waterpeil kunnen regelen.

13 juli Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Goudsbergven
Tijd	9.00 - 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Spar Burgemeester van de Mortelplein, Tilburg.
Contact	Pieter Müller (☎ 013-4678438 of ✉ pmueller@xs4all.nl).
Omschrijving	Tussen de Strijbeekse Heide en Strijbeekse Beek ligt het Goudsbergven, omgeven door een paraboolduin dat 5-6 meter boven het landschap uitsteekt. Kenmerkend voor het Goudsbergven zijn de vele Waterlelies, die een waar tapijt over het water vormen. Maar ook zeldzame planten zoals Veenpluis, Kleine veenbes, Ronde zonnedauw, Kleine zonnedauw, Lavendelhei, Klokjesgentiaan, Beenbreek, Moeraswolfsklauw, Tandjesgras, Pilzegge en Trekrus komen hier voor. Van de vogels kunnen we Buizerd, Havik, Torenavalk, uilen, Nachtzwaluw, Boompieper, Houtsnip, Gekraagde roodstaart en Bonte vliegenvanger aantreffen. En in de vennen zijn verschillende ganzen, de Wilde eend en Kuifeend te ontdekken. De vennen en laagtes herbergen amfibieën als Bastaardkikker, Gewone pad, Vinpoot- en Alpenwatersalamander. Op de zandpaden laat de Levendbarende hagedis zich regelmatig bewonderen. Het gebied is ook zeer rijk aan insecten. Hier leven dagvlinders, zoals Groentje en Bont dikkopje, en libellen, zoals Venwitsnuit en Koraaljuffer. Tijdens het wandelen kun je Heidesabelsprinkhanen, maar ook bosmieren met hun metershoge nesten tegenkomen.

21 juli Zaterdag

Onderwerp	Nieuwe natuur in de Hemelrijkse Waard
Tijd	9.00 - 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk / Doornbossestraat, Tilburg.
Contract	In verband met vervoer opgeven voor 19 juli bij Pieter Mueller (✉ pmueller@xs4all.nl of ☎ 013-4678438).
Omschrijving	Waar ooit uitgestrekte maïsvelden waren, is nu een nieuwe wildernis. In het kader van ruimte voor de rivier hebben Rijkswaterstaat en Natuurmonumenten de handen ineen geslagen en is de Hemelrijkse Waard in Oijen opnieuw ingericht. De komende jaren zal het 225 hectare grote gebied zich nog verder ontwikkelen met ruige riviernatuur. Open water, ruige stukken, moeras en bos wisselen elkaar af. De Hemelrijkse Waard is een heel vogelrijk gebied. Bovendien leven er Reeën, Bevers, Konijnen en Hazen. Vanaf de stalen uitkijktoren heb je een prachtig uitzicht en kun je het grootste deel van de Hemelrijkse Waard overzien. Van rechts naar links zie je: de Maas, de 3 km lange nevengeul, de beek en het moerasgebied. Het gebied werd eerder in beeld gebracht op maasfilm.eu (onder Hemelrijkse Waard). De wandeling is niet bewegwijzerd; we kunnen zelf de route bepalen. Bij hele natte periodes en hoogwater kunnen delen van het gebied nat zijn. Houd rekening met goede schoenen of laarzen; je wandelt over rivierklei.

10 augustus Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Landschotse Heide
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg.
Contact	Opgeven tot 9 augustus bij Pieter Mueller (☎ 013-4678438 of ✉ pmueller@xs4all.nl).
Omschrijving	De Landschotse Heide wordt ook wel 'de Keienhurk' genoemd, naar het grootste ven op de heide. De Landschotse Heide maakte deel uit van een veel groter heidegebied. In 1937 was met de gemeente afgesproken dat het zuidelijk deel hiervan, 500 ha vochtige heide, zou worden ontgonnen, maar het noordelijk deel, waarin een aantal vennen lagen, gespaard zou blijven. Pas in 1999 kon het Brabants Landschap de resterende heide voor een symbolisch bedrag verwerven. Het gebied bestaat uit vochtige heide met daarin een aantal grote vennen: Keienhurk, Berkven, Wit Holland Ven, Scherpven, en Kromven. Deze vennen zijn rijk aan vogels, zoals Groenpootruiter, Zwarte ruiter, Blauwe kiekendief en Regenwulp, en er komen 24 soorten libellen voor, waaronder de zeldzame Kempense heidelibel en de Gevlekte witsnuitlibel. De flora kenmerkt zich door Klokjesgentiaan, Oeverkruid en Moerashertshooi.

19 augustus Zondag

Onderwerp	Ravelse Gewestbossen en Kijkverdriet
Tijd	13.00 - 16.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Spar, Burgemeester van de Mortelplein, Tilburg. Voor wie direct naar de startplaats van de excursie wil gaan: Boshuis Ravels, Jachtweg 27, Ravels (België). We starten hier rond 13.30 uur.
Contact	Varno Morseld (☎ 013-5347801 of ✉ vmorseld@wxs.nl).
Omschrijving	De KNNV-afdeling Tilburg en het Natuurpunt-Turnhoutsekempen zijn in 2016 een samenwerking aangegaan om eenmaal per jaar een natuurgebied in hun omgeving te tonen aan elkaars leden. Dit jaar gaan we naar de Ravelse Gewestbossen en het Kijkverdriet. Een natuurgids van Natuurpunt zal ons daar rondleiden. Vlak over de grens ligt namelijk een uitgestrekt bosgebied (900 ha), eigendom van de Vlaamse overheid en beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos. Hier loopt ook de waterscheidingslijn tussen het Maas- en het Scheldebekken. Ten zuiden ervan ligt het Kijkverdriet, een weilandencomplex met unieke botanische pareltjes, waarvan Natuurpunt 15 ha in beheer en eigendom heeft. Onze excursie leidt ons door deze twee biotopen, met aandacht voor flora en fauna. Natuurpunt heeft sinds 1 januari 2017 ook het Boshuis in Ravels in concessie. Elke zondagnamiddag vanaf 13.00 tot 18.00 uur heten vrijwilligers u daar welkom. Na afloop van de excursie kunnen we daar ook nog napraten en genieten van een lekkere koffie, een Ravelse Blonde of een trappist.

1 september Zaterdag

Onderwerp	Wandeling door de Lentse Waard
Tijd	8.00-14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Centraal Station Tilburg: per trein.
Contact	Opgeven voor vrijdag 31 augustus bij Johan van Laerhoven (☎ 06-33737970 of ✉ thesnowfox@outlook.com). Lengte wandeling 6 km.
Omschrijving	In het kader van ruimte voor de rivier is er een nevengeul gegraven ten noordoosten van Nijmegen om bij hoog water van de Waal het water sneller te kunnen afvoeren. Voor de natuur biedt dit allerlei kansen. Door de verschillende waterstanden ligt een deel van het gebied de ene keer droog en de andere keer is het nat. Hierdoor is de vegetatie buitengewoon boeiend. Denk hierbij aan soorten als Klein vlooienkruid, Welriekende ganzevoet, Druifkruid en zelfs Riempjes. Bij de inrichting van het gebied heeft men ook gedacht aan de natuurliefhebbers. Vanaf de Waalkade loopt er een brug naar de waard toe! Vanaf het Centraal Station in Nijmegen is het dan ook amper een kilometer lopen om in het gebied terecht te komen. Een mooie kans om hier eens rond te struinen.

14 september Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Leemspuiten en Turkaa
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg
Contact	Stella Wesel (☎ 06-27055446 of ✉ swesel287@gmail.com).
Omschrijving	Deze route rondom Diessen voert via de kom van het dorp met de mooie Willibrorduskerk langs de Leemspuiten. De Leemspuiten bestaan uit drie leemkuilen waar tot in de jaren vijftig leem werd afgegraven voor de steenfabriek van Esbeek. Verder lopen we door het oude agrarische gebied ten zuidwesten van Diessen, langs de oever van de Reusel en door het fraaie natuurontwikkelingsgebied Turkaa. Dit gebied is een moerassig broekbos dat ontstaan is door de meanderende riviertjes de Turk, aan de oostzijde en de Aa of Reusel aan de westzijde. Het gebied is rijk aan flora en fauna. Het is een uitstekende leefomgeving voor o.a. de Kamsalamander en de IJsvogel.

16 september Zondag

Onderwerp	Fietstocht ten zuiden van Tilburg
Tijd	Starten vanaf 10.00 uur.
Locatie/Vertrek	Vanaf Natuurmuseum-Brabant
Contact	Frans van den Heuvel (☎ 06-17865364 of ✉ f.g.vdnheuvel@uvt.nl).
Omschrijving	Als vervolg op de succesvolle jubileumbijeenkomst van 1 oktober 2017 gaat het bestuur van de afdeling een fietstocht uitzetten met als twee vaste stops de Kaaistoep en de Regte Hei, waar diverse activiteiten worden georganiseerd. In de fietsroute zullen ook nog diverse kijksuggesties worden opgenomen. Deze fietstocht is bedoeld als vervolg op de succesvolle jubileumbijeenkomst van oktober 2017 en met dezelfde doelstelling: inspanning en ontspanning in een gezellige ambiance. Graag aanmelden via de website 🌐 www.knnv.nl/tilburg

12 oktober Vrijdag

Onderwerp	Paddenstoelenwandeling Ooijevaarsnest en Halve Maan
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Spar Burgemeester van de Mortelplein, Tilburg.
Contact	Stella Wesel (☎ 06-27055446 of ✉ swesel287@gmail.com).
Omschrijving	Het Ooijevaarsnest bestaat uit percelen Grove den, doorsneden door mooie loofhoutlanen en het bevat diverse idyllische bosweijtjes. Aan de westzijde gaat het over in het beekdal van de Oude Leij, dat is heringericht. Tijdens de wandeling komen we ook bij de Halve Maan, een voedselarm ven met veenmos en zonnedauw.

13 oktober Zaterdag

Onderwerp	Excursie Landgoed Gorp en Roovert
Tijd	9.45 - ± 16.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Spar, Burgemeester van de Mortelplein, Tilburg. Voor degenen die direct naar de startplaats van de excursie willen gaan: 10.00 uur bij Natuurpoort 'De Rooverische Leij'. Vanuit Poppel bij de eerste rotonde aan de rechterzijde.
Contact	Varno Morseld (☎ 013-5347801 of ✉ vmorseld@wxs.nl).
Omschrijving	De KNNV-afdeling Tilburg en het Natuurpunt-Turnhoutsekempem zijn een samenwerking aangegaan om eenmaal per jaar een natuurgebied in hun omgeving te tonen aan elkaars leden. De Belgen toonden ons op zondag 19 augustus de Gewestbossen van Ravels. Dit najaar laten wij hen een natuurparel in onze omgeving zien, nl. landgoed Gorp en Roovert. Jan Gerartsen van Gorp, magister en docent in de filosofie in Leuven met pseudoniem Goropius, omschreef dit gebied indertijd als het Aards Paradijs. Na de eerste bak koffie bij het vertrekpunt zullen we rond 10.15 uur op pad gaan. Hierbij zal natuurlijk ook veel aandacht besteed worden aan de rijke paddenstoelflora.

20 oktober Zaterdag

Onderwerp	Excursie naar de Oostwaard (Biesbosch)
Tijd	9.00 - 14.30 uur.
Locatie/Vertrek	Wagnerplein Tilburg, verzamelen voor de ingang van zwembad de Drieburcht.
Contact	In verband met vervoer opgeven bij Pieter Mueller (☎ 0134678438 of ✉ pmueller@xs4all.nl). Lengte wandeling 7-8 km.
Omschrijving	In de Oostwaard van de Biesbosch is een grotendeels onverhard wandelpad uitgezet langs boerenakkers en dwars door karakteristieke grienden. Boeren hebben enthousiast medewerking verleend om de wandelaar van dichtbij kennis te laten maken met de landbouw door openstelling van akkerranden. Hierdoor worden unieke stukjes natuur zichtbaar die voorheen niet bereikbaar waren. Op het gebied van flora en fauna is veel te zien. In de steile slootkanten nestelen IJsvogels. Veelvuldig komen in dit gebied de Buizerd, Kiekendief, Wespandief en diverse valkensoorten voor. Op verschillende plaatsen langs de dijk zie je betonnen waterkerende muurtjes, aangebracht na de watersnood in 1953 als primaire waterkering.

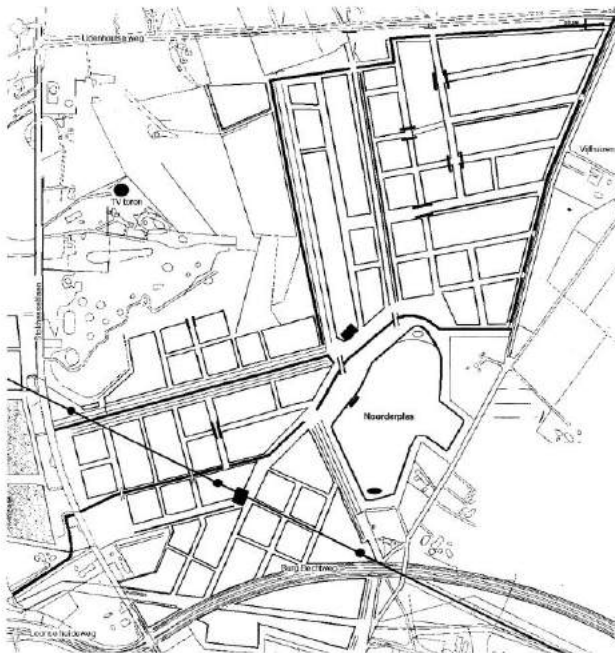
Het Noorderbos en de vogels

Samenvatting

Ad Kolen

Nogmaals een artikel naar aanleiding van 15 jaar 'vogelen' (2003-2017) in het Noorderbos bij Tilburg. Veranderingen in het gebied en wijzigingen in landelijke vogelpopulaties zijn terug te zien in de verzamelde gegevens. Deze keer een samenvatting.

Noorderbos - Tilburg

Het patroon van de oude vloeivelden is nog duidelijk herkenbaar in het Noorderbos.

Rode Lijst

Slecht nieuws kun je maar het beste als eerste bespreken! Dat op de nieuw verschenen rode lijst van Nederlandse broedvogels meer vogelsoorten staan dan op de vorige lijst van 2004, was voor vogelaars geen verrassing. Het aantal vogelsoorten dat in de problemen zit, staat met een toename van 9 nu op 87 soorten. Dat is 44% van de 196 vogels die tot de Nederlandse broedvogels worden gerekend. Volgens Vogelbescherming Nederland voltrekt zich een drama in Nederland. Vogels hebben het moeilijk in alle soorten gebieden, de oorzaken zijn divers. De drastische afname van het aantal insecten hoort daar zeker ook bij. Niet alleen planten maar ook een groot deel van de vogels zijn voor hun voortbestaan afhankelijk van insecten. Toch zijn er ook gunstige ontwikkelingen. Er zijn 9 vogelsoorten van de lijst gehaald door positieve resultaten van beschermende maatregelen. Eén daarvan is de Groene specht. Deze 'vrolijke' vogel laat al jaren zijn lachende zang klinken in Tilburg en omgeving. In onze nabijheid is hij al langer een stabiele verschijning en hij wordt soms gezien in woonwijken als Tilburg-Noord en de Reeshof. In het Noorderbos is het de gehele telperiode een broedvogel met 1 of 2 territoria.

Invasie-achtig verschijnsel

Nederland is voor overwinterende en doortrekkende vogels een belangrijk gebied. Voor 24 vogels is ons land van groot belang, want 25% van de populaties gebruikt ons land voor een stop of verblijf. Er wordt veel onderzoek verricht naar de mate van gebruik van Nederland door internationale vogelpopulaties en de omvang daarvan. Invasie-achtige verschijnselen werden ook in het Noorderbos vastgesteld. In beperkte aantallen lieten soms Sijzen en Barmsijzen zich plotseling zien. In wat hogere aantallen ook Kramsvogels en Koperwieken. Uit de wisselende waarnemingen van Vinken is op te maken dat ze zowel tot de broedvogels als tot de overwinteraars en doortrekkers van het Noorderbos behoren. Soms brengen ze Kepen mee, vooral de laatste twee jaren!

De Keep, een toenemende wintergast (foto Ad Kolen).

Plaatselijk ander beeld

Hoewel de rode lijst landelijk is, zijn er ook plaatselijke verschillen. Afname, geheel verdwijnen en ook toename van vogelsoorten werd gedurende de 15-jarige telperiode in het Noorderbos vastgesteld. Deze tendensen stroken niet altijd met het beeld dat de rode lijst schetst.

Daar komt het gebied zelf in beeld. Het karakter en de eigenschappen van het Noorderbos drukken een eigen stempel op de uitkomsten. Behalve het openhouden van de wandelpaden en het opsnoeien van laanbomen is er al die tijd nagenoeg geen onderhoud uitgevoerd. Natuurlijke opeenvolging heeft plaatsgevonden en de gevolgen daarvan zijn vast-gesteld. Zo profiteren struweelvogels als Zwartkop, Tjiftjaf, Winterkoning en Roodborst van de groei van bomen en struiken, zowel in volume als in aantal. Voor de Roodborst-tapuit is het terrein intussen te ruig geworden en deze is dan ook in het laatste teljaar niet meer waargenomen. De verwachting is echter, gezien het zich veranderende beheer, dat terugkeer niet is uitgesloten. De Roodborsttapuit staat te boek als een vogelsoort die toeneemt. De indruk dat de soort in Tilburg en omgeving afneemt is er dan ook niet! Wel zijn er tijdens de tellingen in de Dongevallei al meerdere jaren ook geen Roodborsttapuiten gezien. Wijzigingen in de biotoop lijken ook hier de oorzaak.

In de Zandley is nagenoeg altijd wat open water, aantrekkelijk voor veel watervogels in de winter (foto Ad Kolen).

Onder druk

Een duidelijk overzicht schetsen van de uitkomsten van de tellingen in het Noorderbos is niet eenvoudig. Een drama is het niet, zoals het landelijke beeld dat door Vogelbescherming wordt geschetst. Er is wel een daling van het totaal aantal waargenomen vogels vastgesteld. Soorten als Torenvalk, Patrijs en Zomertortel zijn helemaal uit beeld verdwenen. Behoorlijk wat schommelingen in de aantallen van de waargenomen vogels en van de territoria lopen als een rode draad door de gehele periode. Dat er veel aan de hand is met het Noorderbos en de vogelbevolking is wel duidelijk. Ook in positieve zin. De Raaf laat zich zien en Goudvinken nemen toe. Het ouder worden van de aangrenzende bosranden zorgt bij bepaalde vogelsoorten wel voor toename en stabiele populaties. Het gebied staat behoorlijk onder druk van verstoringen. Honden los laten lopen, vooral later op de dag en in het weekend, is een algemeen gebruik! Ook de stortingen van zand in de plas hebben al jaren een storend effect op vogels op en rond de plas. Daarentegen is het ook erg rustig in de vroege ochtenduren. Het is dan echt genieten tijdens de telronden.

Mooie verrassingen

Een verrassend bijkomend effect van de zandstortingen is dat een zandhoop op een zandstortwal in 2017 werd bezet door Oeverzwaluwen. Door toedoen van een natuurbewuste projectleider ging het goed; het zand werd enkele maanden onaangeroerd gelaten.

Tientallen jonge Oeverzwaluwen van 49 paren werden groot en vlogen in augustus 2017 uit over de Noorderplas. Nog iets onverwacht, onbegrijpelijk eigenlijk, vond twee jaar achter elkaar plaats op de andere zandstortwal, die bedekt was met steenslag. Een paar Kleine plevieren vond het in 2016 een uitstekende plek om een territorium te vestigen. Eind juni werden er 2 juist uitgevlogen jonge Kleine plevieren gezien. Ze werden gevoederd door de ouders. In 2017 werd, ondanks enkele verstoringen, een paar Kleine plevieren baltzend waargenomen. Jonge vogels zijn toen echter niet ontdekt.

Niet erg negatief

Samengevat is het beeld van het Noorderbos en de vogels in zijn geheel toch ook niet erg negatief. Het afronden van de zandstortingen zal rust en kansen bieden aan de vogels. Misschien heeft het aandringen van Vogelbescherming bij het nieuwe kabinet 'om snel tot een plan te komen voor verbetering van de Nederlandse natuurkwaliteit', uiteindelijk ook een positief effect op 'onze' natuur!

Nieuwsgierig?

Reacties en vragen via [✉ adkolen@kpnmail.nl](mailto:adkolen@kpnmail.nl)

Kijk eens voor meer vogelervaringen en andere natuurbelevissen op mijn weblog vogelsenzo: [🌐 http://vogelsenzo.blogspot.com](http://vogelsenzo.blogspot.com)

Hondspeterselie

Een giftige schermbloem

Loes van Gorp

Scherm- bloemigen

Het is al weer een paar maanden geleden dat je heerlijk kon genieten van het Fluitenkruid dat in de berm stond. Jac. P. Thijsse noemde dit ook wel 'Hollands kant'. Zo'n jaar geleden maakte ik een wandeling in mijn woonwijk en bekeek welke plantensoorten daar aanwezig waren.

In een perkje achter wat huurhuizen trof ik ook een witte schermbloemige plant aan, die ik niet meteen thuis kon brengen. De bodem in het perkje heeft mogelijk een andere samenstelling dan in een berm en ik dacht de bloeiwijze van Peen te herkennen. De Peen kun je ook in de berm aantreffen en toont zich later in het jaar als een soort vogelnestje. Veel schermbloemige planten hebben een gelijkenis met elkaar. Ik vind ze soms lastig van elkaar te onderscheiden. Op 27 januari 2018 vernam ik de juiste naam van de plant die ik was tegengekomen. Ik had het scherm, de omwindsels en omwindselblaadjes beter moeten bekijken, zo bleek. Ik had niets van de plant geproefd, maar mijn interesse werd wel gewekt toen ik vernam dat deze soort giftig was.

Honds- peterselie

De plant die ik gevonden had was de Hondspeterselie (*Aethusa cynapium*). Ik heb mij in deze soort verdiept. De plant komt volgens de verspreidingsatlas vaker voor dan ik dacht en is moeilijk te onderscheiden van andere schermbloemigen, zoals Peterselie. Erg lastig dus in bijvoorbeeld een moestuin!! De bloeiwijze is een scherm met 10-12 stralen. Bij de grote onderste vertakkingen van het scherm zitten geen omwindselbladeren of hoogstens één. Bij de Peen zijn die juist wel aanwezig en ook groot uitgevallen. Ieder deelschermpje van de Hondspeterselie heeft wel 3-4 lange omlaag gerichte omwindselblaadjes. De plant heeft een flinke penwortel en een stevige fijn geribde kale en holle stengel. Bij het fijnwrijven zou je een afstotende of knoflookgeur kunnen ruiken. Het is een één- tot tweejarig zaadonkruid dat groeit op omgewerkte, vochtige en voedselrijke grond. De plant kan 1,2 meter hoog worden. Hondspeterselie begint nu met bloeien en je kunt zijn bloemen tot in oktober vinden.

Verklaring van zijn naam

Wat zegt de wetenschappelijke naam van de Hondspeterselie, *Aethusa cynapium*, over deze plant? De naam *Aethusa* stamt af van het Griekse *aitho*: ik glans, en wel naar de glanzende bladeren. De Latijnse soortnaam komt van het Griekse *kynos*: hond, en het Latijnse *apium*: peterselie of eppe. Ik heb twee verklaringen gevonden die het woord 'hond' verklaren. 1. Deze als giftig bekend staande plant, met veel gelijkenis met de bladeren van de echte peterselie, kreeg de naam Hondspeterselie omdat deze plant alleen goed was

voor de hond, die niet in al te hoog aanzien stond bij de bevolking. In een tijd dat honden zeer impopulair waren, kreeg deze plant zijn naam. Het giftige kruid was toen slechts goed om het aantal honden terug te brengen.

2. De toevoeging van het woordje 'hond' aan deze peterselie heeft dezelfde betekenis als die in hondenweer of hondsbrutaal. Hondspeterselie is dus slechte of kwade peterselie. Om het helemaal ingewikkeld te maken, is de Hondspeterselie helemaal geen peterseliesoort, maar een broertje van de enorm giftige Gevlekte scheerling en Dolle kervel. De verwarring is ooit ontstaan omdat de bladeren wat op die van de peterselie lijken.

Hondspeterselie met lange omwindselblaadjes (foto Loes van Gorp)

De Peen heeft grote samengestelde omwindselbladeren (foto Rob Vereijken)

Giftigheid

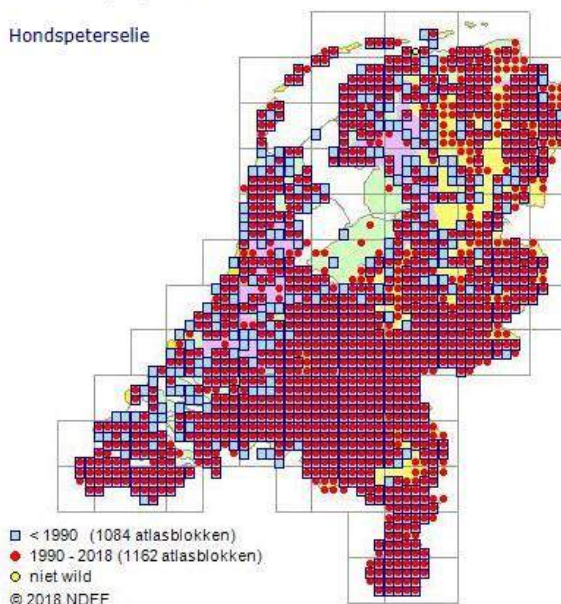
Alle onderdelen van de plant zijn giftig, Hondspeterselie bevat een sterk alkaloïd *Coniine*. De *Coniine* concentratie is bij Hondspeterselie beduidend lager dan bij Gevlekte scheerling, maar hoog genoeg om samen met de scherp bijtende polyacetyleenstoffen

ernstige vergiftiging te veroorzaken. Brandende pijn in mond- en keelholte en in het maag-darmkanaal, braken, kolieken, buikloop en krampaanvallen om de 15 minuten, die gepaard gaan met trillen en beven. Dat is nog niet alles. Er kunnen verlammingen optreden vanuit de benen naar boven toe. Uiteindelijk kunnen zelfs dodelijke ademhalingsverlammingen bij vol bewustzijn optreden. Vergiftigingen traden vooral op bij kinderen na verwarring van de zaden en bladeren met die van Peterselie.

Coniine is een neurotoxine, die de werking van het centrale zenuwstelsel verstoort. Het is giftig voor mens en alle dieren. Er is geen tegengif voor coniine.

Aethusa cynapium L.

Hondspeterselie

Kaart Hondspeterselie (bron website Verspreidingsatlas)

Ontdek de Hondspeterselie

Ik heb gemerkt dat de Hondspeterselie niet zo bekend is bij plantenliefhebbers. Hij begint vrij laat te bloeien op vaak verscholen plekjes. Kijk zelf eens in de moestuin, onder heggen en beschaduwde plaatsen, die meestal wat vochtig en voedselrijk zijn. Tot in het najaar kun je hem vinden.

Vind je een plant, maar je twijfelt of hij het is, neem dan gerust contact met me op, dan komen we er samen vast uit.

Vleermuis013 zoekt nieuwe vleermuisvrijwilligers

Zoogdiervereniging

Kijk op vleermuizen

Je woont in Tilburg of omgeving en je zit 's avonds in de tuin met een drankje. Opeens vliegt daar weer dat zwarte silhouet met zijn in de schemering net zichtbare acrobatische duikvluchten: een vleermuis. Misschien schrik je even, misschien bewonder je zijn vliegkunsten, misschien ben je dankbaar dat hij die avond weer honderden muggen in je tuin opeet. Maar misschien denk je ook: Wat is dat voor een diertje en welke soorten vleermuizen zitten er eigenlijk bij mij in de buurt? En wat kan ik doen voor deze mysterieuze en nuttige dieren? Lees dan vooral verder. Misschien ben je wel een toekomstige "013-vleerwilliger"

Zelf op vleermuis-zoektocht

De gemeente Tilburg, de landelijke Zoogdiervereniging en de Zoogdierwerkgroep van de KNNV-Tilburg gaan namelijk aan de slag met het opzetten van een vrijwilligersgroep met betrekking tot vleermuizen in Tilburg. Deelnemers aan deze groep krijgen de komende jaren de kans om kennis te maken met de wereld van vleermuizen en deel te nemen aan verschillende activiteiten met betrekking tot vleermuisonderzoek en bescherming. Je hoeft daarvoor nog niks van vleermuizen te weten. Experts van de Zoogdiervereniging en de KNNV-Tilburg begeleiden je in het verwerven van de benodigde kennis en ervaring. Eén van de beoogde activiteiten van de werkgroep is het afleggen van vleerMUS routes. Dit is een methode voor de monitoring van Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger en Ruige dwergvleermuis op populatieniveau in een urbane omgeving. De methode bestaat uit het afleggen van fietstransecten, waarbij met een automatische batdetector (Batlogger) opnames worden gemaakt van de aanwezige vleermuizen. Uit de resulterende activiteitsmetingen kan een populatietrend worden afgeleid. Zo kan dus worden bepaald hoe het met deze soorten in Tilburg gaat.

Huisvestingsprobleem

Daarnaast is in 2016 al een project gestart dat als doel heeft om stadsvogels en vleermuizen extra woonruimte te bieden. Door o.a. isolatie en betere afdichting van gaten en kieren onder daken hebben deze dieren het moeilijk gekregen. Dit heeft een jaar later vervolgekregen in de gemeenten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch. Vogelbescherming en de Zoogdiervereniging zijn bezig om samen met de gemeentes voor meer huisvesting te zorgen. De komende tijd worden er, onder andere in Tilburg, verschillende voorzieningen ingebouwd in gebouwen. Hier liggen mooie kansen met

betrekking tot monitoring van de voorzieningen. Worden deze plekken door vleermuizen ontdekt? Een andere beoogde activiteit is het tellen van vleermuizen op zolders. Met deze methode is de trend van de zeldzame Grijszede grootoorvleermuis en de Ingekorven vleermuis te volgen. Voor andere soorten leveren de zoldertellingen belangrijke verspreidingsgegevens op. Met extra handen en ogen kunnen er in Tilburg verschillende zolders geteld worden. Wie weet worden er op deze manier wel bijzondere verblijven van vleermuizen ontdekt.

Rosse vleermuis (foto Wesley Overman)

**Aanmelding
voor
Vleermuis013**

Ben jij nieuwsgierig naar die mysterieuze rondvliegende diertjes in de schemering? Lijkt het je leuk om meer te weten te komen over vleermuizen in je woonplaats en wil je meehelpen met onderzoek aan vleermuizen in Tilburg? Voor aanmelding en meer informatie over Vleermuis013 kun je terecht bij ✉ b5@zoogdiervereniging.nl.

Natuurmuseum Brabant activiteiten 3^e kwartaal 2018

Spoorlaan 434, Tilburg

Datum	Activiteiten
Tot september	Nederland Zoemt!
Verlengd	Nature Talks

Fiona Zachariasse Nieuwe directeur

Fiona Zachariasse wordt de nieuwe directeur Natuurmuseum Brabant. *'Wie kennis maakt met de natuur begint aan een ontdekkingsreis die levenslang blijft boeien!'* Per 15 augustus krijgt Natuurmuseum Brabant een nieuwe directeur: Fiona Zachariasse. Zij volgt daarmee Frans Ellenbroek op, die bijna veertig jaar directeur van het museum is. Fiona (49) is opgeleid als archeobotanica en kunsthistorica en heeft veel ervaring in de museale sector. Ze heeft daarbij veel kennis opgedaan in met name beeldende kunst, archeologie en erfgoed. Het bereiken van een breed publiek, bijvoorbeeld door educatie, heeft daarbij haar speciale aandacht.

Fiona begon haar carrière in Museum Kasteel Wijchen, waar ze onder andere verantwoordelijk was voor de verzelfstandiging van het museum en het plannen en realiseren van de collecties en de educatie. In 2009 werd ze afdelingshoofd Collectie, Presentatie en Educatie in het Noordbrabants Museum in Den Bosch. Daarnaast heeft ze een breed netwerk in de Noord-Brabantse cultuursector. Ze is adviseur van de Cultuurraad Eindhoven en Erfgoed Brabant, en heeft toezichthoudende ervaring bij diverse culturele instellingen. Ze houdt naast haar werk onder andere van tuinieren, reizen, fotografie, quilten, wandelen, botanische kunst en natuurhistorie.

Fiona Zachariasse

Afscheid Frans Ellenbroek

De komst van Fiona Zachariasse betekent ook het afscheid van onze huidige directeur Frans Ellenbroek, die sinds oktober 1979 het gezicht van het museum is. Onder zijn leiding maakte het museum aan de Spoorlaan een sterke ontwikkeling door. De afgelopen tien jaar steeg het bezoekersaantal gestaag van 50.000 naar ruim 76.000 bezoekers. Op vrijdag 31 augustus is het officiële afscheid van Frans.

Verbouwing trappenhal

De komende maanden wordt er in de trappenhal van de begane grond naar de eerste verdieping gewerkt. We zijn volop aan het ontwerpen samen met de KNNV, Brabants Landschap en Kempens Landschap. De hal wordt het podium om uiting te kunnen geven aan de samenwerking tussen Kempens Landschap, Brabants Landschap en Natuurmuseum Brabant. Alles onder het motto: ontdek je eigen omgeving! Met als ultiem voorbeeld de wandelapp Vossenstreken (die deze maanden overigens drie nieuwe wandelingen krijgt in België!). Daarnaast kunnen de bezoekers opzoeken wat er in de omgeving van de eigen woonplaats allemaal te doen is. De KNNV krijgt een eigen plek in de zaal *Jouw Brabant, mijn Brabant*, waar meer verteld wordt over de werkzaamheden en de samenwerking met het museum.

Onderzoeksgegevens Kaaistoep

Dat zo'n podium trouwens niet overbodig is, bleek toen pasgeleden een onderzoek werd gepubliceerd van

Natuurmonumenten over de dramatische terugloop van de insecten in Nederland. Een heel groot deel van de onderzoeksgegevens komt uit de Kaaistoep, waar de vrijwilligers van de KNNV jarenlang nauwgezet insecten telden, onderzochten, determineerden en al die gegevens ook nauwgezet documenteerden. Meer informatie over dit onderzoek op onze website.

Veel vondsten van de Kaaistoep worden in het natuurmuseum bewaard.

Rob Vereijken

Bosjes vruchten op de grond

In de vorige Oude Ley stond de vraag van Ivon Versnel. Zij had in het centrum van Tilburg bosjes met boomvruchten op straat gevonden, waarbij ze twijfelde of die wel van een Es waren. Diverse reacties heb ik hierop ontvangen. José Langens vermoedde dat het vruchten van de Hemelboom waren. Ook Anne Heeren en Stan Godschalk waren het hier mee eens. Volgens Anne kun je de vruchten eenvoudig uit elkaar houden: bij de Hemelboom zit het zaad midden in een vrucht, met daaromheen een brede vleugelrand. Bij een Es zit het zaad aan de onderrand van de vrucht. Stan weet waar enkele grote Hemelbomen in het centrum te vinden zijn: aan de zuidkant van de Heikese kerk. Hij vertelde ook dat de witachtige of bleekgele bloemen in juli open gaan. Vaak is de plant volgens hem tweehuizig. Dat betekent dat er bomen zijn met alleen vrouwelijke bloemen en dat andere bomen juist bloemen dragen met alleen meeldraden. De Hemelboom komt oorspronkelijk uit China en is een fraaie decoratieve plant. Tot enkele jaren terug was hij vrijwel alleen te vinden in parken en plantsoenen, maar daar is verandering in gekomen. Hij behoort nu tot de invasieve exoten. In Tilburg tref je hem veel aan op stenige plaatsen. Heel wat jonge Hemelbomen groeien met hun dikke staken in het randje tussen het trottoir en de muur van huizen en andere bouwsels. Hun enorm grote samengestelde bladeren kunnen zelfs meer dan een halve meter lang worden. Misschien worden we binnenkort wel verplicht om alle zaden van de Hemelboom op te ruimen om te voorkomen dat hij zich nog verder verspreid.

Jonge Hemelboom (foto Henk Kuiper)

Vreemde worm

Via de website van onze KNNV-afdeling komen soms ook natuurvragen binnen. Zo ontvingen we eind mei een vraag van Ingrid Hazen. Ze zat op haar terras in de tuin en zag in de voegen van de tegels een vreemd beestje. Ze dacht aan een worm, maar het dier is veel dunner en heel langwerpig. Haar vraag is natuurlijk: Wat voor worm zou dat kunnen zijn? Dat is weer een mooie puzzel voor als je in een zomerdip terecht komt.

Vreemde worm (foto Ingrid Hazen)

Oude reacties en nieuwe vragen

Er staan nog wat vragen open van de vorige afleveringen van Witte gij ut? Denk maar aan de eischalvraag van Ger Bogaers en de vreemde boomkleuren van Coby Spuls-Veld. Ben Akkermans had de laatste keer meerdere vragen over de Ooievaars in onze regio, o.a. in relatie met de Beekse Bergen. Mocht je de eerdere nummers van de Oude Ley niet meer in huis hebben, dan zijn ze altijd nog terug te lezen via de website van onze afdeling. Dat is dus geen reden meer om niet te reageren. Antwoorden en natuurlijk ook nieuwe vragen of onbekende waarnemingen blijven van harte welkom. Berichten naar Rob Vereijken: ☎013-5438841/06-83125218 of: ✉rob.vereijken@planet.nl Reacties tot 18 augustus 2018 kunnen in de volgende aflevering verwerkt worden.

Wandelprogramma IVN-afdeling Tilburg

Uitnodiging

IVN afdeling Tilburg nodigt alle KNNV-leden uit om een keer mee te doen met één van haar activiteiten. Hieronder staat het wandelprogramma voor het 3e kwartaal van 2018. Dit zijn openbare wandelingen. Indien een wandeling wegens omstandigheden niet door kan gaan dan wordt dat tijdig aangegeven in de digitale nieuwsbrief van de IVN afdeling Tilburg. Hoe u zich kunt aanmelden voor de digitale nieuwsbrief vindt u op onze site www.ivntilburg.nl. Voor meer info: [✉ natuurgidsen@ivntilburg.nl](mailto:natuurguidsen@ivntilburg.nl)

Dinsdag 10 juli **Avondwandeling Ommetje Riel**

Afgelopen jaar heeft de Brabantse Delta diverse werkzaamheden uitgevoerd aan de Oude Ley en de beek over een lengte van ongeveer 1 km weer meanderend gemaakt. We zullen tijdens deze wandeling op zoek gaan naar effecten van deze aanpassingen.

Tijd 19.00 - 21.00 uur

Vertrekpunt Kruising Oude Tilburgsebaan / Goirlesedijk / Vonderstraat

Dinsdag 21 aug **Avondwandeling Ooievaarsnest**

Het Ooievaarsnest is een oase van rust vol van cultuurhistorie en afwisselende terreineigenschappen. De moerassige bosweijtjes worden afgewisseld door bossen van Grove dennen die onderbroken worden door authentieke loofhoutlanen.

Tijd 19.00 - 21.00 uur

Vertrekpunt Parkeerplaats aan Nieuwkerksbaantje / Goorstraat, 5051 DH Goirle

Zondag 30 sept **Paddenstoelen in Gorp de Leij**

Het kleine landgoed Gorp De Leij met het gelijknamig laantje staat garant voor een grote verscheidenheid aan paddenstoelen en zwammen in een prachtige herfstomgeving

Tijd 10.00 - 12.00 uur

Vertrekpunt Parkeerterrein hoek Gorps Baantje, Gorp aan de Leij

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg

